

YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd>

e-ISSN: 2792-0178

Article Type / Makalenin Türü : Research Article / Araştırma Makalesi

Date Received / Geliş Tarihi : 30.10.2025

Date Accepted / Kabul Tarihi : 02.12.2025

Date Published / Yayın Tarihi : 31.12.2025

DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1813558>

e-ISSN : 2792-0178

Plagiarism / İntihal : This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

TOPRAĞIN İKİ FARKLI SESİ: ÂŞIK VEYSEL VE ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF'İN KARA TOPRAK TEMALİ ŞİİRLERİNDE İDEOLOJİ VE MÜZİKAL UYUM ANALİZİ

ÖNAL, Muhammed Varol¹, KANBER, Rumeysa Meliha²

ÖZ

Toprak, bireylerin hem yaşamlarını sürdürebilmeleri hem de kültürel kimliklerini inşa edebilmeleri açısından hayati öneme sahiptir. Anasır-ı erbaa olarak nitelendirilen dört unsurdan biri olan toprak, pek çok kültür ve dinde kutsal kabul edilerek hava, su, ateş ile bolluk ve bereketin kaynağı, canlıları barındıran, besleyen, koruyan bir yaşam alanı olarak da değerlendirilir. Türk kültürü içinde ise toprağın taşıdığı anlam yalnızca ekonomik, fizikî durumlarla sınırlı kalmayıp tarihsel, manevi ve toplumsal bağlarla derinleşmiş çok katmanlı bir değere sahiptir.

Toplumların kültürel hafızasında doğa ile kurulan ilişkiler, sanat ve edebiyat yoluyla yansıtılır. Türk halk edebiyatında toprak teması özellikle tarıma dayalı yaşam biçiminin yaygın olduğu

¹PhD. Student, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Türk Müziği Çalışmaları Lisansüstü Programı, <mailto:m.varolonal@gmail.com>, <https://orcid.org/0009-0005-7075-5382>

²Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı ABD, rumeysa.gunay@erzurum.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9563-1053>

Anadolu kültüründe daha net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türklerin Orta Asya'dan başlayarak Anadolu'ya kadar uzanan göç süreçleri, toprakla kurulan bağın gittikçe derinleşmesini sağlamıştır. Bozkır kültüründe toprak, göçebe yaşam tarzı içinde hem üretim alanı hem de özgürlüğün bir simgesi hâline gelmiştir. Yerleşik hayata geçişle birlikte ise toprak, vatan ve aidiyet kavramlarıyla içselleşmiş, Türk milletinin toplumsal hafızasında toprağın yalnızca ekonomik bir unsur olarak değil, aynı zamanda kimlik inşasının temel bileşeni olarak yerleşmesine zemin hazırlamıştır. Göçebe yaşam biçiminden yerleşik düzene geçiş, toprakla kurulan ilişkinin hem maddi hem manevi boyutunu çeşitlendirmiştir. Bunun sonucunda toprak kavramı bir yandan üretim ve geçim kaynağı olma özelliğini sürdürürken, diğer taraftan aidiyet, köklenme ve varoluş gibi daha derin anlam katmanlarıyla bütünleşmiştir. Bu çeşitlenme ve dönüşüm edebî eserlerde toprak temasının yalnızca fizikî bir gerçeklik olarak değil, sembolik, duygusal, metaforik bir öge olarak işlenmesine de imkân sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Toprak, Âşık Veysel, Âşık Mahzuni Şerif, tema, müzik analizi.

TWO DIFFERENT VOICES OF THE EARTH: AN ANALYSIS OF IDEOLOGY AND MUSICAL HARMONY IN THE POEMS OF ÂŞIK VEYSEL AND ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF ON THE THEME OF BLACK EARTH

ABSTRACT

Earth is of vital importance for individuals both to sustain their lives and to construct their cultural identities. As one of the four elements known as the anasır-ı erbaa, earth is considered sacred in many cultures and religions. Along with air, water, and fire, it is regarded as a source of abundance and fertility, a living space that shelters, nourishes, and protects living beings. Within Turkish culture, the meaning of earth is not limited to economic and physical conditions, but has a multi-layered value that is deepened by historical, spiritual, and social ties.

The relationships established with nature are reflected in the cultural memory of societies through art and literature. In Turkish folk literature, the theme of land is particularly evident in Anatolian culture, where an agriculture-based way of life is widespread. The migration processes of the

Turks, stretching from Central Asia to Anatolia, have ensured that the bond with the land has deepened over time. In steppe culture, the land became both a means of production and a symbol of freedom within the nomadic lifestyle. With the transition to a settled life, the land became internalised with the concepts of homeland and belonging, paving the way for it to become established in the social memory of the Turkish nation, not only as an economic factor but also as a fundamental component of identity construction. The transition from a nomadic lifestyle to a settled order diversified both the material and spiritual dimensions of the relationship with the land. As a result, while the concept of land continued to be a source of production and livelihood, it also became intertwined with deeper layers of meaning such as belonging, rootedness, and existence. This diversification and transformation have also enabled the theme of land in literary works to be treated not only as a physical reality but also as a symbolic, emotional, and metaphorical element.

Keywords: Earth, Âşık Veysel, Âşık Mahzuni Şerif, theme, music analysis.

GİRİŞ

Toprak, insanoğlunun doğayla kurduğu sürekli ve en eski bağlardan biridir. Tarım toplumlarında üretimin temelini oluşturan toprak aynı zamanda doğumla başlayan ve ölümle sona eren hayat döngüsünün metaforik anlatımında da önemli bir yere sahiptir. Türk halk edebiyatında ise bu ilişki, halkın doğayla kurduğu içsel bağın, dinî ve mitolojik inanışlarının, toplumsal değer yargılarının bir yansıması olarak görülür.

Toprak kavramı, Türk halk edebiyatının önemli kollarından biri olan âşıklık geleneği içerisinde de taşıdığı anlamlarla kendine güçlü bir yer edinmiştir. Âşıkların şiirlerinde toprak, yalnızca doğayı betimleyen bir unsur değil, aynı zamanda vatan, sadakat, bereket, doğurganlık, ölüm gibi temaların sembolik karşılığı olarak öne çıkmaktadır. Halk edebiyatının sözlü ve yazılı ürünlerinde çok katmanlı bir anlam taşıyan toprak kavramı, âşıklık geleneğinde bireysel duygularla kolektif değerlerin birleştiği ortak bir metafor konumuna gelmiştir. Ancak bu ortak metafor, âşıkların sanatsal zenginlikleri ve farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek kendi içerisinde de çeşitlenmiştir. Ortak bir temayı kullanan âşıklar, içinde bulundukları dönemin toplumsal, siyasal ve kültürel koşullarına bağlı olarak eserlerinde farklı ideolojik yansımalar sunmuşlardır. Bu durumun örneklerinden biri de çalışmanın konusunu oluşturan Âşık Veysel Şatıroğlu'nun *Kara Toprak* ve Âşık Mahzuni Şerif'in bu şiire nazire olarak yazdığı *Âşık Veysel'e* adlı toprak temalı şiirleridir. Çalışmada bu iki eserin karşılaştırmalı tematik ve müzikal analizleri ortaya koyulacaktır. Eserlerin

müzikal analizleri güfte ve ezgi uyumu bağlamında değerlendirilecektir. Eserlerin isimleri yazılı ve dijital kaynaklarda geçtiği şekilleriyle aktarılacaktır.

Amaç

Çalışmanın amacı, Türk halk edebiyatının önemli temalarından biri olan toprak kavramının, farklı tarihsel ve toplumsal bağlamlarda nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Âşık Veysel Şatıroğlu’nun “Kara Toprak” şiiri ile Âşık Mahzuni Şerif’in “Âşık Veysel’e” adlı nazire niteliğindeki eserleri karşılaştırmalı tematik ve müzikal açıdan incelenecektir. Çalışmada, her iki âşığın şiirlerinde toprağın hangi sembolik anlam katmanlarıyla ele alındığı, bu kavramın bireysel duygularla toplumsal değerlerin kesişim noktasında nasıl bir söylem oluşturduğu değerlendirilecektir. Ayrıca, şiirlerdeki dönemsel, sosyopolitik ve ideolojik farklılıkların toprak imgesinin biçimlenişine olan etkisi ortaya konulacaktır. Müzikal açıdan ise eserlerde güfte ve ezgi uyumu incelenerek tematik bütünlüğün ses yoluyla nasıl güçlendirildiği analiz edilecektir. Böylelikle toprak temasının Âşık Veysel’de varoluşsal ve metafizik, Âşık Mahzuni’de ise toplumsal ve eleştirel bir anlam evrenine dönüştüğü gösterilmeye çalışılacaktır.

Önem

Çalışma, Türk halk edebiyatında köklü bir yere sahip olan toprak temasının, ard arda dönemlerin iki güçlü halk ozanı olan Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif tarafından nasıl anlamlandırıldığını karşılaştırmalı biçimde ele alması bakımından önem taşımaktadır. Toprak kavramı, halk kültüründe yalnızca doğa ve üretimle ilişkilendirilen bir unsur değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet, varoluş ve toplumsal eleştiri gibi anlam katmanlarını da içeren çok yönlü bir semboldür. Bu yönüyle çalışma, edebi bir temayı yalnızca söz düzeyinde değil, müzikal yapı, dönemsel bağlam ve ideolojik yönelimler çerçevesinde inceleyerek halk şiirinin çok katmanlı anlam evrenini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Ayrıca araştırma, halk müziği ve halk edebiyatı disiplinlerini birlikte ele almasıyla, bu iki alan arasındaki disiplinlerarası ilişkiye katkı sunmakta, karşılaştırmalı çağdaş halkbilimi ve müzikoloji çalışmalarına yeni bir bakış kazandırmaktadır.

Âşık edebiyatı, Türk halk kültürünün hem tarihî hem de ideolojik belleğini taşıyan en önemli sözlü geleneklerden biridir. Bu gelenekte “toprak” imgesi, insanın tabiatla münasebetinin üretim ve yaşam döngüsünün, aynı zamanda ölüm ve yeniden doğuş anlayışının merkezinde yer alır. Ancak

bu güçlü imgenin farklı dönemlerde yaşayan âşıklar tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve müzikal olarak nasıl yorumlandığı üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır.

Bu makale, Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif gibi iki farklı kuşaktan, iki farklı ideolojik duyarlılığa sahip âşığın “kara toprak” temalı eserlerini karşılaştırarak halk şiirinde ideoloji -müzik bağlamını, ilişkisini, etki sahasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle makale, yalnızca edebî bir çözümleme değil, aynı zamanda bir kültürel bellek ve müzikoloji incelemesi niteliği taşımaktadır. Âşık Veysel’in “toprak”ı metafizik bir kabullenişin, insanın tabiatla bütünleşme arzusunun simgesi hâline getirmesi; buna karşılık Âşık Mahzuni Şerif’in aynı temayı toplumsal adaletsizlik, emek ve direniş bağlamında yorumlaması, halk edebiyatında, özelde âşık tarzı edebiyatta tematik devamlılık ile ideolojik dönüşümün birlikte incelenmesini mümkün kılar. Bu karşılaştırma, âşıklık geleneğinin yalnızca folklorik bir miras değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve eleştiri üretme alanı olduğunu da gözler önüne serer. Ayrıca çalışmada müzikal uyum kavramı üzerinden söz ve ezgi birlikteliğinin ideolojik anlamı güçlendiren bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Bu yönüyle araştırma, halk müziği/âşık müziği analizlerine katkı sağlayacak niteliktedir.

Problem Durumu

Türk halk edebiyatında sıkça işlenen temalardan biri olan toprak hem bireysel hem toplumsal anlam katmanlarıyla halk kültürünün temel sembollerinden biridir. Ancak bu tema, çoğu zaman yalnızca metinsel düzeyde yani şiirsel ifadelerin anlam dünyasıyla sınırlı olarak ele alınmış; müzikal yapı, dönemsel bağlam ve ideolojik arka plan boyutlarıyla bütüncül biçimde incelenmemiştir. Özellikle Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif gibi halk şiirinde önemli iki temsilcinin eserlerinde toprak temasının, farklı tarihsel koşullar ve düşünsel yönelimler altında nasıl dönüştüğü üzerine yapılmış karşılaştırmalı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, halk şiirinde aynı temanın farklı dönemlerde nasıl yeniden üretildiğini ve toplumsal eleştirinin hangi formlarla dile getirildiğini anlamada önemli bir boşluk yaratmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, iki âşığın eserleri karşılaştırmalı olarak incelenerek toprak temasının tematik, ideolojik ve müzikal yansımalarının bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi

Toprak teması, Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif’in şiirlerinde dönemin sosyokültürel koşulları, ideolojik eğilimleri ve müzikal anlatım biçimleri doğrultusunda nasıl biçimlenmektedir?

Bu çalışmanın temel problemi, Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif’in “kara toprak” temalı şiirlerinde ortak bir halk kültürü kavramı olan “toprak” imgesinin iki farklı ideolojik yaklaşım ve müzikal yorum aracılığıyla yeniden nasıl anlamlandırıldığıdır. Başka bir deyişle, aynı temanın Veysel’de tabiatla varoluş arasındaki uyumu temsil ederken Mahzuni’de toplumsal eleştiri ve politik bilinci ifade edecek biçimde nasıl dönüştüğü; bu ideolojik farklılıkların şiirlerin müzikal yapısına (makam, ritim, ses tonu, söylem üslubu ve icra biçimi) nasıl yansıdığı araştırmanın merkezî problemini oluşturmaktadır.

Alt Problemler

- Âşık Veysel’in şiirlerinde toprak teması hangi sembolik anlamlar ve duygusal değerler çerçevesinde işlenmektedir?
- Âşık Mahzuni Şerif’in şiirlerinde toprak kavramı nasıl bir toplumsal ve ideolojik anlam kazanmıştır?
- Her iki âşığın eserlerinde toprak teması, dönemsel ve sosyokültürel koşullar doğrultusunda nasıl farklılaşmaktadır?
- Şiirlerdeki tematik unsurlar (yoksulluk, sabır, ölüm, direniş vb.) toprak imgesiyle nasıl ilişkilendirilmiştir?
- Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni’nin eserlerinde güfte-ezgi uyumu, tematik anlamı destekleyen bir müzikal yapı oluşturmakta mıdır?
- Toprak temasının işleniş biçimi, her iki ozanın dünya görüşü ve sanat anlayışını nasıl yansıtmaktadır?
- Bu iki âşığın eserleri, toprak ve insan ilişkisini hangi bakış açılarıyla yorumlamaktadır?

Evren ve Örneklem / Katılımcılar veya Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, Türk halk edebiyatında toprak temasını işleyen halk şiirleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu tema etrafında derinlikli bir anlam dünyası kuran iki önemli halk ozanı olan Âşık Veysel Şatıroğlu ve Âşık Mahzuni Şerif’in seçilmiş eserlerinden meydana gelmektedir. Örneklem, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu kapsamda Âşık Veysel’in “Kara Toprak” adlı şiiri ile Âşık Mahzuni Şerif’in “Âşık Veysel’e” adlı nazire niteliğindeki şiiri inceleme kapsamına alınmıştır. Bu iki eser, aynı temayı farklı dönemsel ve

ideolojik bağlamlarda ele almaları bakımından karşılaştırmaya uygun bulunmuştur. Böylece çalışmada, tematik ve müzikal analizler yoluyla toprak temasının farklı bağlamlarda kazandığı anlam çeşitliliği ortaya konulmuştur.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, kapsam bakımından yalnızca iki halk ozanının belirli eserleriyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada Âşık Veysel'in "*Kara Toprak*" ve Âşık Mahzuni Şerif'in "*Âşık Veysel'e*" adlı şiirleri temel inceleme metinleri olarak seçilmiştir. Dolayısıyla bulgular, bu iki eserin tematik ve müzikal özellikleriyle sınırlıdır; ozanların tüm eserlerine genellenemez. Çalışmada ayrıca müzikal çözümler güfte ve ezgi uyumu temelinde yapılmış; makam, usul veya icra tekniklerine ilişkin derinlemesine müzikolojik analizlere yer verilmemiştir. Araştırmanın zaman sınırı, her iki eserin üretildiği dönemle ve bu döneme ait sosyokültürel koşullarla sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle, çalışmanın amacı ve kapsamı dışında kalan diğer dönemsel, bölgesel veya türsel farklılıklar incelemeye dâhil edilmemiştir.

METODOLOJİ

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Çalışmada, halk edebiyatı ürünlerinde yer alan temaların çok katmanlı anlam dünyasını ortaya koymak amacıyla betimsel ve karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini Âşık Veysel'in "*Kara Toprak*" ve Âşık Mahzuni Şerif'in "*Âşık Veysel'e*" adlı şiirleri oluşturmaktadır. Eserler, öncelikle tematik çözümleme yöntemiyle incelenmiş; toprak temasının şiirlerde hangi anlam alanlarına, sembollere ve değer yargılarına karşılık geldiği belirlenmiştir. Çalışmamızda Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif'in kara toprak temalı şiirlerinde ideoloji ve müzikal uyum analizi yapılmış ve söz konusu analiz cümle-motif bağıntısıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yöntem olarak Pelikoğlu'nun (2012) 'Geleneksel Türk Halk Müziği Eserlerinin Makamsal Açından Adlandırılması' adlı kitabında belirttiği cümle – motif bağlantısı kullanılmıştır. Ayrıca Özkan'ın (2013) Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri adlı kitabında bulunan makam çeşnilerinin kullanımına yönelik anlatımlardan faydalanılmıştır (57-64). Analizleri gerçekleştirilirken terminolojik açıdan referansımız Pelikoğlu'nun (2011) 'Türk Müziğinde Terminoloji Sorunu: Geleneksel Türk Halk Müziği ve Geleneksel Türk Sanat Müziğine Yansımaları' isimli makalesidir (s. 84-86). Diğer bir kaynak olarak da 'Bir Ege Semahının Müzikal Anatomisi: "Hakikat Gizli Sırdır" İsimli Halk Ezgisinin Makamsal Ve Yapısal Çözümlemesi' adlı makaleden faydalanılmıştır.

(Güney, Pelikoğlu, 2025: 419-438). Söz konusu kaynaklara göre eserler cümlelerine ayrılmış, söz unsuruyla müzikal unsurlar arasında betimleme anlatımlara yer verilmiştir. Eserlerdeki müzikal unsurlar inici-çıkıcı karakterleri ile açıklanmış ve hangi makama karşılık geldiği belirlenmiştir. Ardından bu tematik unsurların müzikal yapı (güfte-ezgi uyumu) ile olan ilişkisi değerlendirilmiştir.

Çalışmada veriler, doküman analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular, her iki eserin dönemsel, ideolojik ve sanatsal özellikleri dikkate alınarak yorumlanmış ve karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu yöntem sayesinde, halk edebiyatı ürünlerinde aynı temanın farklı bağlamlarda nasıl yeniden üretildiği ve farklı ideolojik yaklaşımlara nasıl dönüştüğü ortaya konulmuştur.

Tanımlar

Âşık: Halkın içinden yetişen, saz eşliğinde şiir söyleyen, toplumsal olaylara duyarlılığıyla bilinen halk ozanıdır. Âşık hem şiir hem müzik yönüyle halk kültürünün taşıyıcısıdır.

Toprak Teması: Türk halk edebiyatında doğa, üretim, vatan, aidiyet, ölüm ve diriliş gibi anlam katmanlarını barındıran sembolik bir kavramdır. Bu çalışmada “toprak” teması hem bireysel hem toplumsal anlamda insanın varoluşunu ve doğayla ilişkisini temsil eden bir öge olarak ele alınmaktadır.

Tematik Analiz: Bir metinde öne çıkan ana düşünce, sembol ve anlam alanlarının sistematik biçimde çözümlenmesini sağlayan nitel bir analiz yöntemidir. Bu araştırmada tematik analiz, şiirlerde “toprak” temasının hangi anlam boyutlarında işlendiğini ortaya koymak için kullanılmıştır.

Müzikal Analiz: Halk şiirinin ezgisel yapısının, güfteyle (sözle) kurduğu uyum üzerinden incelenmesidir. Bu çalışmada müzikal analiz, tematik unsurların ezgiyle desteklenme biçimlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Nazire: Bir şaire veya esere öykünerek benzer biçimde yazılan, genellikle saygı veya fıkırsel karşı duruş içeren şiirdir. Mahzuni Şerif'in “Âşık Veysele” adlı eseri bu bağlamda nazire niteliği taşımaktadır.

Karşılaştırmalı Analiz: Aynı temayı veya konuyu işleyen farklı eserlerin benzerlik ve farklılıklarını incelemeye dayalı araştırma yöntemidir. Bu çalışma, Veysel ve Mahzuni'nin eserlerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla değerlendirmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve içerik analizi yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmanın veri kaynağını, Türk halk edebiyatının önemli temsilcileri olan Âşık Veysel ve Âşık Mahzuni Şerif'in yayımlanmış iki şiir oluşturmaktadır. Çalışmada, şiirlerde geçen “toprak” teması belirlenerek, tematik ve müzikal analizler yapılmıştır. Tematik analiz kapsamında toprağın şiirlerde hangi bağlamlarda kullanıldığı ve hangi duygusal veya toplumsal anlamları taşıdığı karşılaştırmalı metin çözümlemesi ile incelenmiştir. Müzikal analizde ise seçilen şiirlerin ezgisel yapısı, sözlerle uyumu ve ritmik özellikleri değerlendirilmiştir. Ayrıca her iki şairin aynı temayı işlediği şiirler karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Analiz sürecinde eşzamanlı kodlama ve tematik kontrol uygulanmış, elde edilen bulgular araştırmacı tarafından tekrar gözden geçirilerek çalışmanın güvenilirliği artırılmıştır. Çalışmada kullanılan tüm şiirler yayımlanmış eserlerden alınmış ve alıntılar uygun şekilde kaynak gösterilmiştir; böylece etik kurallara uyulmuştur.

BULGULAR

Eserlerin Tematik Analizi

Toprak, halk edebiyatında sadece doğal bir unsur değil, kültürel, sosyal ve metafizik anlam katmanlarıyla örülmüş bir temadır. Kara toprak motifi, aşkın sonsuzluğu, ölümle yüzleşme, bereket ve vatan kavramları toprak etrafında şekillenen temel yapılar olarak halk edebiyatına damgasını vurmuştur. Toprağın hem yaşamı hem ölümü kapsayan bu derin sembolizmi, Türk halkının doğayla kurduğu ilişkiyi ve dünya görüşünü anlamada önemli ipuçları sunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi âşıklık geleneğinin en tanınmış temsilcilerinden olan Âşık Veysel, Türk toplumunun ortak duygu ve düşüncesine seslenen birçok değerli eser üretmiştir. Bu eserler günümüzde de farklı müzik ortamları ve türleri içerisinde de varlığını sürdürmektedir. Bu eserlerden biri de Kara Toprak adlı şiiridir.

*Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sâdık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 266).

Toprağın türküsünü yakan Âşık Veysel, toprağı insanoğlunun düşünce, söylem ve eyleme dayalı faaliyetlerinin barınağı olarak görür. İnsanoğlun sürekli olarak kaçtığı gerçekliklere bir davet gibi olan toprak; ölümün, yeniden doğumun, kök salmanın, değişim ve dönüşümün mitolojik mekânıdır (Şenocak, 2017: 507). Eserin ilk dörtlüğünde de yaşamın faniliği ve insanın en nihayetinde toprakla buluşacağı vurgulanmaktadır. Dörtlükte geçen *sarılmak* eylemi ile Veysel, insanoğluna doğumdan ölüme toprakla başlayıp sonlanacak olan yolculuğunu hatırlatmak ister. Doğduğunda ana kucağı gibi onu sarmalayan toprak, son yolculuğunda da onun yanındadır. Veysel, derdini anlatıp konuşacak birini bulamadığında eli boş dönüşünün yorgunluğunu toprak ananın kucağında unuttur (Şenocak, 2017: 509). Sanatçı bu dizelerinde son ve sonsuzluk kavramları ekseninde insandan çok toprağa güvendiğini ifade etmektedir. Çünkü dost olarak sarıldığı insanların her birinin fani, toprağın ise ebedi istirahat mekânı olması sebebiyle sonsuz olduğunu bilmektedir. Bu dizelerdeki insan-toprak karşıtlığını vefa ve vefasızlık kavramları ekseninde de değerlendirmek mümkündür. Dörtlükteki *boşa yoruldum* ifadesi insan ilişkilerindeki güven kaybına, “*Benim sadık yârim kara topraktır*” dizeleri ise toprağın sadakatine işaret etmektedir. Âşık Veysel için toprak, insanoğlundan daha vefalıdır. Şiirin sonraki dizelerinde de görüleceği üzere insanın toprağa sunduğu her şey ona fazlasıyla geri döner. Ancak insanoğlu dostluğun ve toprağın ona sunduklarının değerini bilmemektedir. Şairin görme engelli oluşu ve yaşamı boyunca karşılaştığı zorluklar, dizelerdeki kabulleniş şekillendirmiştir. Bu bakış açısından hareketle ilk dörtlüğün ilişkilerde aranan güveni bulamama sonucu yaşanan hayal kırıklığı ile ölümün kaçınılmazlığına sığınıp huzur bulmaya dayanan teselli ve kabulleniş sürecinin yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Toprağın *sadık yar* olarak tanımlanması ise sanatçıda varoluşsal bir rahatlama ve anlamlandırma sürecinin başladığının göstergesidir. Birey için ölüm, bilinmezliği ve geri dönüşü olmaması sebebiyle insanoğlu için en temel varoluşsal kaygılardan biridir. Âşık Veysel’in dizelerinde de bu kaygı doğrudan reddedilmez, aksine sadık bir yar ile kavuşma olarak kabullenilir. O, toprağı somut ve soyut yönleri ile tasavvuf esaslarından gelen düşüncelerle kendi tecrübelerini birleştirerek ele almıştır (Çeribaş, 2011: 70).

*Ahrette selamım olsun Veysel'e
Neden sadık yârin kara topraktır?
Yiyen yedi, konan göçtü dünyadan
Neden sadık yârin kara topraktır? (Url 1)*

Âşık Mahzuni Şerif'e ait olan bu dizelerde ise Âşık Veysel'in toprağının sorgulandığı açıkça görülmektedir. “*Ahrette selamım olsun Veysel'e*” dizesinden hareketle Mahzuni'de de Âşık Veysel'de olduğu gibi ölümün kaçınılmazlığı ve ahiret inancının izlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak “*Neden sadık yârin kara topraktır?*” sorusu, toprak kavramının farklı bir bakış açısıyla değerlendirileceğinin ipuçlarını sunmakta, toprağa yaklaşım açısından Âşık Veysel'den ayrıldığını göstermektedir. Âşık Mahzuni için de dünya hayatı geçici, insanoğlu fanidir. Ancak o, Âşık Veysel'den farklı olarak ölüm deneyiminin daha acımasız olduğu kanısındadır. Toprağa sadık bir yar olarak yaklaşmanın ölüm kaygısından kurtulma çabası ve bir rahatlama aracı olduğunun farkına varan Mahzuni, toprağa daha evrensel ve didaktik bir şekilde yaklaşmaktadır.

*Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum
Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sadık yârim kara topraktır (Kaya, 2004: 266).*

Âşık Veysel'in ilk dördlükte ifade ettiği hayal kırıklıkları bu dördlükte de varlığını sürdürmektedir. Ne dosttan ne de sevdiklerinden hayatı boyunca fayda görmediğini ancak istediği her şeye toprak sayesinde sahip olduğunu söyleyen şair, toprağın güvenilirliğini ve sürekliliğini bir kez daha vurgulamaktadır.

*Toprağın üstünde ağalar gezer
Onlar ekip biçer bağrımı ezer
Başına çalınsın bir karış mezar
Neden sadık yârin kara topraktır? (Url 1)*

Mahzuni'nin şiirinin ikinci dördlüğünde ise Âşık Veysel'in toprağa bakış açısına duyduğu öfke daha derin biçimde işlenmektedir. Âşık Veysel, Osmanlı'nın son dönemini, Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in kuruluş yıllarını görmüş bir ozandır. Onun yaşadığı dönemde kırsal hayatın temel sorunu; varoluşsal zorluklar, doğayla mücadele ve yeni bir ulusun inşasıdır. Bu nedenle Veysel'in toprak algısı doğmak-yaşamak-ölmek şeklindeki doğal döngü ve kültürel aidiyet üzerine kuruludur. Âşık Mahzuni ise Demokrat Parti dönemi, köyden kente göç, tarımsal mekanizasyon ve feodal sorunların yoğun olarak yaşandığı bir zamanda yetişmiştir. Dolayısıyla onun için toprak

doğadan çok mülkiyet, eşitsizlik ve adalet tartışmalarının odağındadır. Âşık Veysel, Cumhuriyet'in kırsal kültürünü ve doğayla uyumlu bir yaşam felsefesini temsil ederken, Mahzuni modernleşme sürecinde derinleşen sınıfsal sorunları ve köylünün adalet arayışını dizelerine taşımıştır. Toprak sahipliği tarih boyunca sınıfsal ayrımların en güçlü göstergelerinden biri olmuştur. Toprağa sahip olmak yalnızca ekonomik değil aynı zamanda siyasal ve kültürel bir güç kaynağıdır. Özellikle kırsal toplumlarda toprak, sosyal hiyerarşinin belirleyici unsurudur. Bu nedenle Mahzuni, toprağın üstünde güç sahiplerinin söz sahibi olmasını, onların hüküm sürmesini eleştirmektedir. Onların toprak üstündeki hakimiyetlerinin ortaya çıkardığı toplumsal eşitsizliği kolektif düzlemde bireyselliğe “*Onlar ekip biçer bağrımı ezer*” dizesiyle taşımıştır. Âşık Veysel'in toprağa atfettiği kutsiyeti ise “*Bir şeyi öfkeyle, nefretle geri vermek*” (Url 2) anlamına gelen *başına çalmak* deyiimiyle eleştirmektedir. Veysel'in çok sevdiği ve istediği her şeyi aldığı topraktan kendisine yalnızca bir karış mezarın kalacağını söyleyen Mahzuni, buna rağmen Âşık Veysel'in neden toprağa sadık yârim dediğini sosyopolitik bir şekilde sorgulamaktadır.

*Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 266).

İnsan-doğa ilişkisini doğrudan ele alan bu dörtlükte toprak yaşamın kaynağı olarak betimlenmektedir. Toprağın koyun, kuzu, süt, yemek, ekmek, et vermesi bu canlıların ve bu canlılardan elde edilen tüm mamullerin kaynağının toprak olduğuna işaret etmektedir. Âşık Veysel için toprak yalnızca ölünce kavuşacağı ve onu sarmalayacak bir dost değil, yaşaması için de gerekli olan her şeyi kendisine sunan canlı bir varlıktır. Tarıma dayalı Anadolu toplumunun geçim kaynağının toprak olduğunu özetleyen bu dörtlük, insan emeğinin de önemini ortaya koymaktadır. Âşık Veysel de köyünde bağı bahçesi olan hatta örnek bağ-bahçe tarımı yapmış bir âşıktır. Bu sebeple onun toprağa bakışı emek-ürün ilişkisi ekseninde şekillenmiştir. “*Kazma ile döğmeyince kıt verdi*” dizesi de bu yaklaşımı özetleyecek niteliktedir. Şiirin bu dörtlüğü toprağın besleyiciliğinin yanında disipline edici, emeğe dayalı yapısını ve tarıma dayalı toplumların “*Çalışmazsan aç kalırsın*” gerçeğini de ortaya koymaktadır.

*Koyun vermiş, kuzu vermiş, et vermiş,
Fakirin hakkını neden kıt vermiş
Fakirler ot yutmuş, beyler et yemiş.
Neden sadık yârin kara topraktır? (Url 1)*

Mahzuni Şerif, yaşadığı dönemdeki sınıf mücadelelerini yansıtan bu dörtlükte Âşık Veysel'in cömert ve besleyici toprağına karşılık adaletsizlikle yüklü bir toprak imgesi sunmaktadır. Mahzuni için toprak bütün cömertliğini zenginlere verir, fakire ise bu denli cömert davranmaz. Âşık Veysel'in "Kazma ile döğmeyince kıt verdi" dizesinde bahsi geçen toprağı işleyen kişilerin, onu kazma ile döğenlerin fakirler olduğunu ancak onların topraktan beyler kadar faydalanamadığını vurgulanmaktadır. "Fakirler ot yutmuş, beyler et yemiş" dizesi de sınıfsal farklılığı ortaya koyan ifadeler içermektedir. *Yutmak* eylemi daha kısa zamanda gerçekleştirilen dar bir eylemken, *yemek* eylemi daha geniş zamanlı bir eylemdir. Bu eylemlerden hareketle Mahzuni'nin beslenmenin bile sınıfsal farklılıklara göre şekillendiğini anlatmak istediği düşünülebilir. Fakirler, çalışmak zorunda olan, toprağı emek veren ve zaman zaman beslenecek gıda veya vakit bulamayan, zenginler ise fakirin sunduğu emeğin keyfini süren, tüketen taraftır. Fakirin sürekli çalışmak zorunda olması, onu beslenmesini de dar bir zamanda tamamlamaya itmektedir. Toprak sahipleri ise emeği tüketen tarafta yer aldıkları için sahip oldukları vakti ve nakiti zamana yayarak kullanmaktadırlar.

*Adem'den bu deme neslim getirdi
Bana türlü türlü meyva yedirdi
Her gün beni tepesinde götürdü
Benim sadık yârim kara topraktır (Kaya, 2004: 266).*

İnsanlığın ilk atası olan Hz. Âdem'e gönderme yapılarak başlanan bu dörtlükte toprağın insan yaratılışındaki önemi vurgulanmaktadır. İnsanın yaşam döngüsünün kara toprak imgesi üzerinden anlatıldığı bu dörtlükte "Sizi topraktan yarattık yine sizi oraya döndüreceğiz ve bir kez daha diriltip oradan çıkaracağız" (Kur'an-ı Kerim, Tâ-Hâ 20/55) ayetine de atıfta bulunmaktadır. İnsanoğlu topraktan yaratılmıştır ve toprak, dünyaya geldikten sonra onu beslemektedir, yaşam yolculuğu toprak üzerinde devam etmektedir ve öldüğünde de sığınağı olacaktır.

*Toprağın sırrını fakirden sormam
Öyle boş boşuna kafamı yormam
Denizde ölüürüm toprağı girmem
Neden sadık yârin kara topraktır? (Url 1)*

ŞİİRLERİNDE İDEOLOJİ VE MÜZİKAL UYUM ANALİZİ

Âşık Mahzuni, toprağı genellikle sosyal eleştiri ve mülkiyet sorunları çerçevesinde ele almakta, onu toplumsal eşitsizlikler kapsamında değerlendirmektedir. Âşık Mahzuni, özellikle 1950 sonrası Türkiye'si'nde tarımsal dönüşümlerin, göçlerin ve köyden kente kırılmaların tanığıdır. Toprak sorununun bir sömürü hâlini aldığı döneme tanıklık eden Mahzuni için toplumsal adalet arayışı ve eleştirisi, toprak teması üzerinden verilmektedir. Hakikatin deneyimle bilinebileceğini düşünen Mahzuni'ye göre toprağın nimetlerinden yararlanamayan fakir için toprağın sırrına da varmak mümkün değildir. Bu nedenle bu sırlara kafa yormak onun için anlamsızdır. “*Denizde ölürüm toprağa girmem*” dizesi toprakla olan bağın reddedilişine işaret etmektedir. Hayattayken fayda sağlayamadığı toprağın Mahzuni için öldükten sonra da bir kıymeti yoktur. Âşık Veysel'in aksine Mahzuni'de topraktan uzaklaşma arzusu dikkat çekmektedir.

*Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 266).

İnsanın toprağı işlemek için verdiği emeğin şiddetini *yarmak* ve *yırtmak* eylemleriyle somutlaştıran Âşık Veysel, bu dörtlükte de toprağı bir insan gibi betimlemektedir. Toprak üzerinde gerçekleşen eylemleri ona zarar verir gibi imgelemiş, buna rağmen toprağın olumlu şekilde karşılık verişini, cömertliğini vurgulamıştır. Bu sebeple toprak onun için güvenilir ve kalıcı, sadık bir dosttur. İnsan-doğa paradoksunun işlendiği bu dörtlükte insanın toprağa sadece ürün almak için değil, gerçek anlamda ona zarar verdiği, eziyet ettiği, korumadığı durumlarda bile toprağın insanı beslediği vurgulanmaktadır. Acıyla sınanan, buna rağmen şefkat gösteren toprak, çatışma ve uyumun simgesi hâlini alır.

*Toprağı olanlar toprağa söver,
Toprağı olmayan bağrını döver
Babamın toprağı var ondan över
Neden sadık yârin kara topraktır?* (Url 1)

Âşık Veysel, halk şiirini bireysel, felsefi ve doğa merkezli bir yaklaşımla sürdürür. Toprağı “sadık yar” olarak görmesi Anadolu halk kültüründeki doğa-insan uyumunu yansıtmaktadır. Mahzuni ise halk ozanlığı geleneğini bir tür sosyal muhalefet alanı hâline getirir. Onun için toprak feodaliteye, adaletsizliğe ve sömürüye karşı köylünün hakkını savunduğu bir alan, bir semboldür. Mahzuni'nin protest tavrı bu dörtlükte de kendini göstermektedir. Toprağı olan ve olmayan, varlıklı ve yoksul

karşıtlığı, övme ve sövmek eylemleri aracılığıyla aktarılır. Ancak bu dörtlükte toprağı olanların da toprağı karşı olumsuz yaklaşımının verildiğı “*Toprağı olanlar toprağı söver*” dizesi, mülkiyet ilişkilerinin yol açtığı çelişkiye de işaret etmektedir. Toprağı olmayanlar bağrını döverken bazı toprak sahipleri de onun zahmetinden ve sorumluluklarından şikâyet etmektedir. Âşık Veysel’in emekçi insan tipine karşılık Mahzuni, sorumluluktan kaçan ve toprağı karşı bakış açısı değişen insan tipini ortaya koymaktadır. Değişen yaşam koşulları, makineleşme süreçlerinin toprak sahiplerini de tembelleştirdiğı, insanların artık toprakla bağlarının zayıfladığı anlatılmaktadır. “*Babamın toprağı var ondan över*” dizesi ile Âşık Veysel’e toprak sahibi olduğu için bu denli toprak sevgisi taşıdığını anlamlandırabildiğini ifade eden Mahzuni, yine de toprağı bu kadar anlam yüklenmesinin sebebini sorgulamaktadır.

*İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 266).

Veysel, toprağı kendisiyle de özdeşleştirir. Tıpkı toprak gibi hırpalandığını, hor görüldüğünü, tepelendiğini, çektiğı ıstırapları derin izlerle dindirmeye çalıştığını ifade eder. Toprağı yapılan işkence, onun kazma, kürek, emek ve alın teriyle işlenmesi olabileceğı gibi insanoğlunun temel anlamıyla verdiği zararları da içermektedir. Bu işkencelere rağmen topraktan emek karşılığı alınan verim, onun cömertliğini bir kez daha göstermektedir. Üstelik “*Bunda yalan yoktur herkes de gördü*” dizesiyle bu cömertliğin yalnızca kendisi için değil, emek veren herkes için olduğunu anlatan Veysel, bireysel deneyimi değil kolektif gerçekliğı vurgulamaktadır. Âşık Veysel’in yetiştiğı köy ortamında toprak, yaşamın merkezindedir. Kırsal toplumun doğayla iç içe yaşaması, geçimini topraktan sağlaması onun şiirlerine tüm yönleriyle yansımıştır. “*Bir çekirdek verdim dört bostan verdi*” dizesi de kırsal toplumların bu emek-üretim görüşünün, bereketin en güçlü şekilde işlendiğı dizelerden biridir.

*Ben dünyadan doya doya giderim
Tarihten sızarak soya giderim
Kafam kızar ise aya giderim
Neden sadık yârim kara topraktır?* (Url 1)

Mahzuni’nin ölüme karşı serinkanlılığını ve kabullenişini anlatan bu dörtlüğün ilk dizesinde üç katmanlı bir anlatımdan söz etmek mümkündür. Mahzuni’nin dünyadan ayrılırken hiçbir eksiklik

ya da pişmanlık hissetmemesi, yaşamın sunduğu nimetlerden, mutluluklardan ve acılardan nasibini sonuna kadar, doya doya alması yaşamın doyuruculuğuna işaret etmektedir. Şairin kullandığı *doya doya* ifadesi tasavvufta sıkça rastlanan kanaatkâr insan tipini ve kanaat felsefesini de karşılamaktadır. Âşık Veysel'in bir ekip dört aldığı toprağa, Mahzuni minnet etmemektedir. Çünkü o, maddi bir aşırılık beklentisinde değil, manevi bir duygunluk arayışındadır. Son olarak insanoğlunun dünyadan ayrılırken yaşadığı yarım kalmışlık duygusu Mahzuni'de yoktur. O, toprak imgesi üzerinden ne topraktan ne de dünyadan beklenti içinde değildir, doya doya yaşadığı dünyadan ayrılmaya hazırdır ve ölüm kaygısını aşmıştır. Ancak ölünce dünya hayatıyla tam olarak vedalaşmayacağını da “*Tarihten sızarak soya giderim*” dizesiyle aktarır. Biyolojik ve kültürel süreklilik metaforundan faydalanan Mahzuni, soyunun devam edeceğini ve bu soyun bir parçası olarak yaşamaya devam edeceğini vurgulamaktadır. Âşık Mahzuni'nin beklenti içinde olmadığı maddi unsurlardan biri de topraktır. Âşık Veysel'in sadık yar olarak sarılacağı kara toprağa, Mahzuni'nin ne bu dünyada ne ölünce ihtiyacı yoktur. O, eleştirisini minnetsizlik duygusuyla ifade etmektedir.

Havaya baksam hava alırım

Toprağa baksam dua alırım

Topraktan ayrılısam nerde kalırım

Benim sadık yârim kara topraktır (Kaya, 2004: 267).

Âşık Veysel, toprak temasını farklı kavramlarla da ilişkilendirir. Hava da insan yaşamının olmazsa olmazıdır. Bu sebeple yalnızca toprağı değil, doğayı başlı başına bir kaynak olarak görür. Dörtlülükte bu yaklaşımın yanında bir tezat kurma çabası da dikkat çekmektedir. Yer-gök karşıtlığı içerisinde doğaya, insanoğluna sunduğu nimetler için şükranlarını ifade eden Veysel, nefes almanın insan yaşamının temel ihtiyaçlarından biri olduğunu bilse de hayata da ölüme de anlam veren toprak olduğu kanısındadır. Âşık Mahzuni'nin aksine Âşık Veysel, topraktan başka gidecek, sığınacak bir yer olmadığını vurgulamaktadır.

Dileğin varsa iste Allah'tan

Almak için uzak gitme topraktan

Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan

Benim sadık yârim kara topraktır (Kaya, 2004: 267).

Âşık Veysel, tüm canlıların topraktan yaratıldığını vurgulayarak Allah'ın emri sonucunda insanoğlunun toprak ile yoktan var edilişine dikkat çeker. Âşık Veysel'e göre varlığın var

olmasının temel nedeni Allah'ın emridir. Allah'ın emri ile varlık, toprak vasıtası ile var olma hüviyeti kazanmıştır (Tikdemir, 2023: 352). Âşık Veysel her ne kadar şehir ve aydınlar çevresiyle temas hâlinde olsa da topraktan ayağını kesmemiş köylü bir âşıktır. Kaplan'ın belirttiği gibi toprak; Veysel'de Yunus'un algıladığı biçimde güven verici, Tanrı'nın nimetlerinin kaynağı, varoluşumuzun maddesi, ölüm endişemizi dindiren huzur mekânı "sadık yar"dır. Yunus da toprakta Veysel'in bulduğu bütün vasıfları bulur (Kaplan, 2006: 652). İncanın ve tevekkülün yansıması olan bu dörtlükte toprağın sahip olduğu cömertliğin ona Allah tarafından verildiği vurgulanmaktadır. Sadık yari, yegâne sığınağı olan, onu besleyen, taşıyan toprak, Allah tarafından kula hizmet etmekle görevlendirilmiş bir aracı olarak karşımıza çıkar. Böylelikle toprak, dünyevi sadakatin yanında Allah'ın kudretini de gösteren uhrevi bir unsurdur. Bu sebeple insanoğlunun rızıkına, dileğine kavuşabilmesi için topraktan, dolayısıyla yaratıcıdan kopmaması gerektiği anlatılmaktadır. Çünkü toprak ana, göğsünde çalışarak kazanan, birlik ve beraberlik duygusuyla yaşayan, kendini bilen herkese kucak açıp, onu sonsuza dek besleyip, derdine derman olur (Şenocak, 2017: 508).

Sorun ki insanlar neye taptılar

Başlan kesipte ayak öptüler

Gözünü yediler heykel yaptılar

Neden sadık yârin kara topraktır? (Url 1)

İnsanlığın tarih boyunca yaşadığı inanç sapmalarına göndermede bulunan Mahzuni, sorunun insanoğlunun inanç dışı isteklerinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Âşık Veysel için insanoğlunun dileklerine hizmet eden toprak, Mahzuni tarafından kötü biçimde kullanılması yönüyle eleştirilir. "Başlan kesipte ayak öptüler" dizesi insanoğlunun "Almak için uzak gitme topraktan" öğüdüne uymayacak şekilde otorite ve sahte kutsalların peşinden gidişe yönelik bir eleştiridir. Kendi toprağından şikâyet edip toprağının efendisi olmak yerine otoriteye itaat eden veya etmeye zorlanan insanlar üzerinden feodal sisteme güçlü bir eleştiri yöneltilmektedir. Âşık Mahzuni, yaşadığı toplumun gören gözü, konuşan dili olmuş, halkının derdini dert edinmiş, zalime, sömürü düzenine, haksızlıklara karşı çıkarak ideal bir toplum düzeni hayal etmiştir (Baş, 2017: 146). Bu nedenle başa boyun eğip, ayak öpen insanlar, toprağın değerini kavrayacak bilince sahip değillerdir. "Gözünü yediler heykel yaptılar" dizesi ise bu öğütlerden anlamayacak olan insanların üstüne bir de hakikati tahrip ettiklerinin ve yüzlerini sahte inançlara, baskılara döndüklerinin eleştirisidir. Göz, hakikati görmenin aracıdır. Ancak Mahzuni'ye göre değişen düzenle birlikte hakikat, yerini batıla bırakmaya başlamıştır.

*Hakikat ararsan açık bir nokta
Allah kula yakın kul da Allah'a
Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 267).

İnsanoğlunun anlam arayışının boşa olduğunu ve tüm gerçekliğin açık bir şekilde görüldüğünü düşünen Veysel, “Allah kula yakın kul da Allah'a” dizesiyle bu ilişkinin doğrudan ve içsel olduğunu vurgulamaktadır. Bu ilişkiyi kurabilme noktasında toprak karşımıza yine bir araç olarak çıkar. Âşık Veysel için toprak “su kaynaklarını, madenleri ve cevherleri içine saklayan bir rahim gibidir. Yalnızca maddi değil manevi tüm hazineyi de bünyesinde barındırmaktadır. Toprak, edebiyatta birçok nitelikte karşımıza çıkmakla beraber özellikle tenasüp yolu ile anlatımlarda kullanılmaktadır. Bazen içinde mücevherler, hazineler, kıymetli şeyler barındırması ile ele alınır bazen insanın yaratılışı nedeniyle anılır bazen ise ölenlerin toprak olacakları gerçeği hatırlatılır (Pala, 2002: 194). Bu nedenle hakikat arayışında olanların önce Allah'a sonra O'nun yarattıklarından olan toprağa bakması gerektiği öğütlenir. Âşık Veysel'in toprağı canlı bir varlıktır. Savaşların, yıkımların, hırs, kin ve nefretin sebep olduğu kavgalara şahit olan toprak ana, her fırsatta insanoğluna birlik ve beraberliğin çağrısını yapar. Toprağın türküsünü yakmayan, kendi toplumunun derdinden haberdar olmayan bir milletin ne geçmişi ne geleceği vardır. Bu yüzden canlı bir varlık olarak toprak ana, evlatlarına her daim nasihatler vererek onu öze, kendine dönüştürme davet eder. Toprakla iç içe büyüyen Âşık Veysel de toprağın türküsünü yakarken hep onun dilinden kendine ve insanlığa seslenir (Şenocak, 2017: 508).

*Bir toprak olunca dağıt çok olur
Atatürk ölünce ağıt çok olur
Akılsız kafaya öğüt çok olur
Neden sadık yârin kara topraktır?* (Url 1)

Mahzuni için toprak yalnızca sınıfsal bir sorun değildir. Dörtlüğün ilk dizesinde toprak paylaşımında ortaya çıkan bölünmeler, çatışmalar da hedef alınır. Onun için toprak sahibi olmak yaşarken de öldükten sonra da çatışmalara neden olmaktadır. Öyle ki kişinin yaşarken etrafında bulunmayanlar bile o toprağı paylaşmak için ortaya çıkar ve dağıtmak isteyen çok olur. Mahzuni'nin hayali olan “Güzel Türkiye” de bütün insanların barış içinde ve Atatürk'ün gösterdiği aydınlık yolda yürümesi, mutluluk içinde yaşaması beklenir (Baş, 2017: 146) Ancak Atatürk'ün ölümünün ardından duyduğu üzüntüyü ve ümitsizliği “Atatürk ölünce ağıt çok olur” dizesiyle ifade

eden Mahzuni için toplum ağıt yakılacak hâle gelmiştir. Bu yüzden Âşık Veysel'in verdiği tüm öğütleri insanların anlamayacağını, daha çok öğüt vermek zorunda kalacağını ifade etmektedir.

*Bütün kusurumuzu toprak gizliyor
Merhem çalıp yaralarımı düzlüyor
Kolun açmış yollarımı gözlüyor
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 267).

İnsanoğlu yaşamı boyunca pek çok kusur ve günah işlemektedir. Ancak ölünce bu kusur ve günahlar insanoğlu ile toprağa girer. Bu nedenle Veysel için toprak, affedici ve gizleyici bir güçtür. Bu yaklaşım İslam dinindeki Allah'ın kulun ayıbını örtmesi ve kullarına da bunu öğütlemesi anlayışına benzer şekilde toprağın insan için bağışlayıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir. Toprak, affediciliğinin yanında maddi ve manevi şifa kaynağıdır. “*Merhem çalıp yaralarımı düzlüyor*” dizesiyle aktarılan bu düşünce, şairin yaşadığı zorlukları ve görme engelli oluşu da dikkate alındığında daha anlamlı hâle gelmektedir. Ancak her ne kadar şifa kaynağı olsa da Âşık Veysel'i bağrına basmayı yani nihai sonu bekleyen toprak, şairin teslimiyetçi yaşam anlayışını yansıtmaktadır. Toprağın affediciliği, bağışlayıcılığı ve iyileştiriciliği dikkate alındığında ölümün şair için korkulacak bir son değil, beklenen huzurlu bir kavuşma olduğu görülmektedir.

*Her kim ki olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağrına basar
Benim sadık yârim kara topraktır* (Kaya, 2004: 267).

Şiirin son dördüğü, Âşık Veysel'in toprak temasını ölümsüzlük fikrine taşımaktadır. Hayat, toprakla başladığı gibi toprakla son bulunur. Yaşam, topraktan çıkmak ölüm ise bir anlamda toprağa dönüştür (Eliade, 2003: 255). Ölümün son değil başlangıç olduğu, ölümün gerçekliği düşüncelerinin yer aldığı bu dizelerde toprağın ve ölüm gerçekliğinin sırrını anlayabilen insanların hayatlarının daha anlamlı hâle geleceği anlatılmaktadır. Anlamlı yaşanan bir hayat, öldükten sonra da anlamını koruyacak, dünyaya ölmez bir eser bırakacaktır. Burada ölmez eser ifadesinden Âşık Veysel'in sanatının yanı sıra toprağa verilen emeğin de ölmeyeceği anlaşılmaktadır. Veysel toprağın bağrına kavuştuktan sonra bile sanatı ve toprağa verdiği değer ebedi kalacaktır.

*Hakaret değildir sana muradım
Yıllar yılı Veysel'imi aradım
Benim sadık yârim anam avradım
Neden sadık yârin kara topraktır?*

*Topraktan yapılır kılıçla kama
Toprağın güneşi benzer akşama
Mahzuni, Veyssel'in yavrusu ama
Neden sadık yârin kara topraktır? (Ur1 1)*

Âşık Mahzuni'nin şiirinin son iki dördlüğü, söylediklerinin ve tepkisinin babam dediği Âşık Veyssel'e karşı olmadığını açıklar niteliktedir. Bu dördlüklerde saygılı bir tutum devam ederken Âşık Mahzuni'nin Âşık Veyssel'den farklı bir bakış açısına da sahip olduğunu anlatma çabasına girdiği görülmektedir. Şairin tepkisi toprağa değil, topraktan herkesin aynı şekilde yararlanamamasına, sosyal sınıf farklılıklarına ve toplumsal eşitsizliğedir. Toprak üzerinden yaşanan bu olumsuzluklar nedeniyle Mahzuni'nin Âşık Veyssel'den farklı olarak sadık yari en yakınlarıdır.

Âşık Veyssel'in nerdeyse bütün güzelliklerin kaynağı olarak gördüğü toprak, Mahzuni için sadece güzelliklerin değil kötülüklerin de kaynağıdır. Kılıç, kama ve benzer savaş aletlerinin ham maddesi olan madenler de topraktan çıkmakta, bu savaş aletleri insanlığa zarar vermek için kullanılmaktadır. Bu nedenle Âşık Mahzuni, Âşık Veyssel'in tüm hazineyi içinde saklayan toprağa, nimetlerin yanında kötülüklerin de kaynağı gözüyle yaklaşıp onu sadece yaşamın değil ölümün de temeli olarak betimler. Mahzuni için toprak, güç sahiplerine işgal ve sömürü kaynağı da olmaktadır. Üstelik toprak, onu ısıtan, besleyen güneşin ışığını alsa bile hep karanlıktır. “*Toprağın güneşi benzer akşama*” dizesiyle aktarılan bu düşünce, toprağın ve akşamın kara rengi üzerinden sunulmaktadır. Renk sembolizminin işlendiği bu dize, toprağın güneşin ışığına ve ona verdiklerine rağmen hâlâ karanlık, umutsuz olduğunu anlatmaktadır.

İncelenen dördlüklerden aynı imgenin farklı sosyolojik bağlamlarda yeniden üretilebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu farklı değerlendirmelerin nedeni halk edebiyatının dinamik yapısını ve çok yönlü yorum olanaklarını ortaya koymaktadır. Ancak aynı imgenin farklı şekillerde yorumlanmasında âşıkların yaşadıkları tarihsel dönem, toplumsal bağlam ve dünya görüşlerinin payı büyüktür. Âşık Veyssel'in dünyasında köylü kaderine razı, doğayla uyumlu, varlığını topraktan alan bir figürdür. O dönemde ekonomik adaletsizlikler, toplumsal mücadelenin dilinin bu denli keskinleşmediği bir seviyededir. Âşık Mahzuni'nin dünyasında ise tarımsal üretim modernleşmiş, traktör ve makineler köylünün yaşamını değiştirmiş, büyük toprak sahipleri ile köylüler arasındaki fark açılmıştır. Bu yüzden Mahzuni'de toprak, sosyal adaletsizlik metaforuna dönüşür. Aynı

imgenin farklı bakış açılarıyla yorumlanmasına yönelik yapılan değerlendirmeler sonucunda çalışmaya konu olan âşıkların toprak imgesine bakış açıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Şair	Toprak algısı	Sosyolojik perspektif	Anahtar kavram
Âşık Veysel	Sadakat, dostluk, varoluş	Kolektif bilinç	Kader, döngü, birlik
Âşık Mahzuni Şerif	Adaletsizlik, sömürü	Sınıfsal mücadele	Emek, mülkiyet, adalet

Tablo 1 Şairlerin toprak kavramına yaklaşımları.

Eserlerin Müzikal Analizi

Çalışmada eserler bölümlerine ayrılarak anlamlı müzik cümleleri düzeyinde incelenmiş ve makam ile güftenin ezgi üzerindeki etkisi bağlamında müzikal analizi gerçekleştirilmiştir. Türkünün güftesinin yalnızca birinci kıtası ezgiyle ilişkilendirilerek güftenin ezgi üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Ezginin kendini aynı şekilde tekrar etmesi nedeniyle, yalnızca bir kıta analize dâhil edilmiştir.

“Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım” isimli eserin müzikal analizi

Eser Adı: Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım

Yöresi: Sivas/Şarkışla

Derleyen: TRT Müzik DAİ. BŞK. THM. MD.

Notaya Alan: Ali Canlı

Kimden Alındığı: Âşık Veysel Şatıroğlu

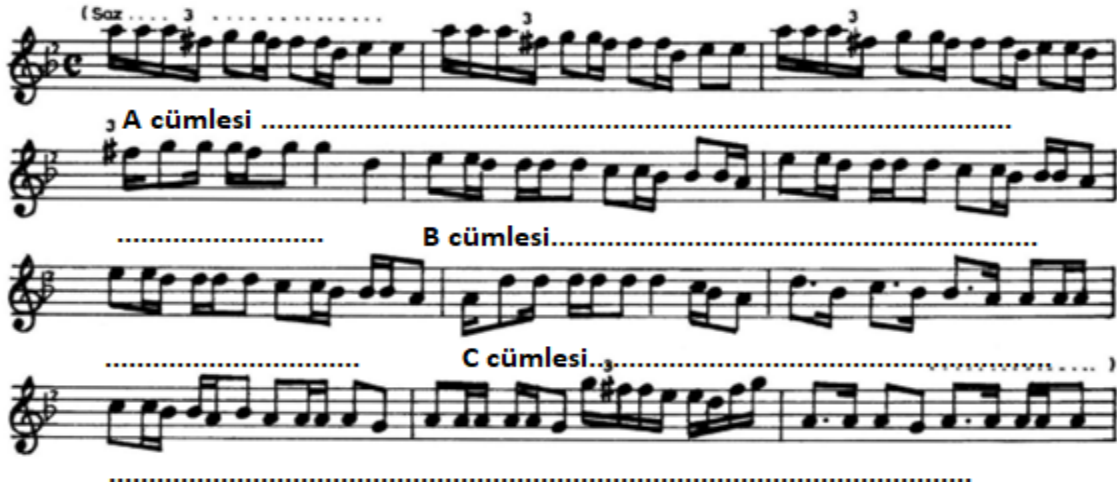
Sıra No: 3067

Karar: La (dügâh) perdesi

Güçlü: La (muhayyer) perdesi

Yeden: Sol (rast) perdesi

Giriş Saz Bölümü:

Nota 1. Giriş Saz Bölümü Notası.

ŞİİRLERİNDE İDEOLOJİ VE MÜZİKAL UYUM ANALİZİ

Giriş saz bölümü A+B+C cümlesi olarak üç cümleden oluşmaktadır.

Şekil 1'de yer alan notada, A cümlesinin la (muhayyer) perdesi ile başlatıldığı ve inici bir seyir karakteri sergilediği görülmektedir. Mi (hüseyini) perdesi üzerinde uşşak dizisine özgü inişler ve kendini tekrar eden sekilemeler dikkat çekmektedir. Ayrıca sol (gerdaniye) perdesinden re (neva) perdesine düşülerek, B cümlesine bağlanan asma kalıba ulaşıldığı saptanmıştır. Kullanılan donanım, ses değiştiriciler ve inici seyir özellikleri dikkate alındığında, ezginin Muhayyer makamı etkisi altında şekillendiği belirlenmiştir.

Söz Bölümü:

Bu bölüm, A+B+C şeklinde üç müzik cümlesi ve beş motiften oluşmaktadır. Söz konusu cümle ve motiflerin makamsal analizleri ile güfte-ezgi ilişkisine dair işlenişleri, notaların alt bölümünde verilmiştir.

A cümlesi ...
DOST DOST Dİ YE Nİ CE Nİ CE Sİ NE SA RI _ L DİM 1. motif
B cümlesi ...
Sİ NE SA RI _ L DİM BE NİM SA DİK YA RİM KA RA TOP RAK TI _ R 2. motif
C cümlesi ...
BEY HÜ DE DO LAN DİM EY YARI BO ŞA YO RUL DUM BE NİM SA DİK YA Rİ _ M 3. motif
4. motif
KA RA TOP RAK TIR KA RA TOP RAK TIR 5. motif

Nota 2. Söz Bölümü Notası.

Eserin A cümlesi sol (gerdaniye) civarında seyrederek başlamış, mi (hüseyini) perdesi üzerinde görülen uşşaklı seyir ile hareket etmiştir. Birinci ve ikinci motiflerin müzikal ifadeleri, birbirini tekrar eden yapılar olup, ‘Dost dost diye nicesine sarıldım’ sözünü vurgular niteliktedir. Bu bölümde, dost arayışının topraktan ayrı bir kavram olarak ele alınması nedeniyle ezgisel yapının tiz bölgede seyrettiği söylenebilir. Üçüncü motifte yer alan ‘Benim sadık yârim kara topraktır’ ifadesinde, ezginin karar perdesi olan la (Dügâh) yönünde belirgin biçimde iniş göstermesi dikkat çekicidir. Özellikle ‘kara toprak’ vurgusunun pes seslere yönelmesi, ölüm, fanilik ve kabulleniş

duygularını pekiştirmektedir. Dördüncü motifte ‘Beyhude dolandım ey yâr, boşa yoruldum’ dizesi, melodik tekrarlar ve sınırlı aralıkta seyir ile bireyin hayattaki arayışının sonuçsuz ve döngüsel niteliğini yansıtmaktadır. Beşinci motifte ise ‘Benim sadık yârim’ sözünde geçen ‘yâr’ ifadesi re (neva) perdesiyle ezgisel olarak vurgulanmakta, devamında gelen ‘kara topraktır’ sözünün ise la (dügâh) perdesinde karar etmesi, insanın toprağa yönelişini ve ölümün hakikatini ifade eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Topraktaki Veysel’ime” isimli eserin müzikal analizi

“Topraktaki Veysel’ime” adlı eser, ezgi yönünden Kara Toprak ile benzerlik ve farklılıklar taşısa da söz bakımından belirgin biçimde ayrılmaktadır. Âşık Mahsuni’nin Âşık Veysel’in türküsüne nazire ettiği bilinmekte ve görülmektedir. “Topraktaki Veysel’ime” adlı eserin TRT repertuvarında kaydına rastlanmamıştır. Fakat ulaşılan ses-video kaydı incelenerek notaya alınmıştır.

Giriş Saz Bölümü:

“Topraktaki Veysel’ime” isimli eserin ezgisel yapısı “Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım” isimli türkü ile aynı olduğu için tekrar ifadelerden kaçınılmıştır. Giriş bölümü notası şekil 1. de bulunanla aynıdır.

Söz Bölümü:

Bu bölüm, A+B+C şeklinde üç müzik cümlesi ve beş motiften oluşmaktadır. Söz konusu cümle ve motiflerin makamsal analizleri ile güfte-ezgi ilişkisine dair işlenişleri, notaların alt bölümünde verilmiştir.

The image shows a musical score for a song. It consists of four staves of music, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff is labeled 'A CÜMLEŞİ' and contains the lyrics 'top ra ğın sır rı nı dost dost fa kir den sor ma'. The second staff is labeled 'B CÜMLEŞİ' and contains the lyrics 'öy le boş bo şu na ka fa mı yor mam'. The third staff is labeled 'B CÜMLEŞİ DEVAM' and contains the lyrics 'de niz de ö lü rüm ben de top ra ğa gir mem'. The fourth staff is labeled 'C CÜMLEŞİ' and contains the lyrics 'ne den sa dık ya rim ka ra top rak tır'. There are also labels for motifs: '1. motif' under the first staff, '2. motif' under the second staff, '3. motif' under the third staff, and '4. motif' under the fourth staff.

Nota 3.Söz Bölümü Notası.

Eserin A cümlesi, gerdaniye (sol) perdesi çevresinde başlayan ve hüseyinî (mi) perdesinde görülen kürdi karakterli bir seyirle şekillenen bir ezgi yapısına sahiptir. Kürdi vurgusu Aşık Mahsuni'nin uslu-p-tavır yönünden karakteristik farkını ortaya koymaktadır. Bu bölümde, melodik hareketin orta-tiz bölgede seyretmesi, eserin duygusal yoğunluğunu artırmakta ve sözlerde dile getirilen “toprağın sırrını arama” temasını müzikal olarak desteklemektedir. Birinci motifdeki ezgisel yapı, “Toprağın sırrını fakirden sormam” ifadesine vurgu yaparak, sorgulayıcı bir tavrı ve içsel bir arayışı yansıtır niteliktedir.

İkinci motifte “Öyle boş boşuna kafamı yormam” dizesiyle birlikte melodi aşağı yönlü bir hareket sergilemekte, bu iniş, şiirdeki kabulleniş ve teslimiyet duygusunu güçlendirmektedir. Ezgi bu bölümde hüseyinî-nevâ aralığında dolaşırken, “kafamı yormam” sözlerinde durağa yönelme eğilimi göstermektedir.

B cümlesine geçişte, “Deniz de ölürüm ben de toprağa girmem” ifadesiyle birlikte melodi, en geniş ses aralığına ulaşarak bir yükseliş oluşturmakta, sanatçının protest tavrını güçlendirmektedir. “Neden sadık yârin kara topraktır?” kısmında ise ezgi, karar perdesi olan la (dügâh)’a güçlü bir biçimde inerek tamamlanır. Özellikle “kara toprak” ifadesinin pes seslerde son bulması, eserin ana teması olan ölüm, teslimiyet ve doğaya dönüş kavramlarını derin bir müzikal anlam katmanında somutlaştırmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aşık Veysel'in yaşadığı bölgede köylü toprağıyla daha iç içedir ve göç hareketleri daha sınırlıdır. Bu yüzden toprak “yurt, kök, aidiyet” anlamlarını taşır. Mahzuni döneminde ise köyden kente yoğun göç başlamış, birçok köylü ya topraksız kalmış ya da şehre göç ederek işçi hâline gelmiştir. Toprağın kaybı ve köylünün çaresizliği Mahzuni'de temel bir izlektir.

“Kara toprak” imgesi, iki ozanın dünya görüşünü yansıtan ortak bir semboldür. Ancak Veysel için bu sembol varlıkla bütünleşme, Mahzuni içinse bir sosyal adalet mücadelesi vesilesi, ifadesi aracıdır. Müzikal tercihler (makam, tempo, vurgu) ideolojik söylemi güçlendirecek niteliktedir. Her iki âşık da “toprağın sesi”dir ama şiir ve ezgi bağlamında biri dingin bir bilgelikle, diğeri toplumsal öfkenin ritmiyle konuşur.

Toprağın, kimi zaman ölümün kaçınılmazlığına, kimi zaman da toplumsal eşitsizliklere gönderme yapan çok yönlü kullanımı, halk edebiyatını yalnızca estetik bir alan olmaktan çıkarıp sosyolojik bir metin hâline de getirmektedir.

Her iki eser incelendiğinde, eserlerin A cümleleri gerek melodik seyir gerekse güfte-ezgi ilişkisi bakımından benzer bir anlatım derinliği taşımaktadır. İlk paragrafta yer alan “Dost dost diye nicesine sarıldım” sözleri, dost arayışı temasını tiz bölgede gerçekleşen ezgisel hareketlerle desteklerken; ikinci paragraftaki “*Toprağın sırrını fakirden sormam*” ifadesi de benzer biçimde sorgulayıcı bir tavrı orta–tiz bölgede seyreden uşşak karakterli bir ezgiyle ifade etmektedir. Her iki eserde de melodik yoğunluk, insanın arayış, sorgulama ve anlam bulma çabasını yansıtan bir araç hâline gelmiştir.

Buna karşılık, her iki eserin üçüncü motiflerinde belirgin bir düşüş hareketi dikkat çekmektedir. İlk eserde “Benim sadık yârim kara topraktır” ifadesinde ezginin karar perdesi olan la (dügâh)’a inişi, ölüm ve kabulleniş duygusunu somutlaştırırken; ikinci eserde “Öyle boş boşuna kafamı yormam” dizelerinde görülen aşağı yönlü ezgisel hareket, benzer biçimde içsel bir teslimiyeti temsil etmektedir. Dolayısıyla, iki eserde de melodik iniş hareketi, tematik olarak fanilik ve kabullenişin sembolik karşılığı olarak işlev görmektedir.

Her iki eserde de “kara toprak” kavramı, müzikal anlatımın merkezinde yer alır. İlk eserde pes bölgede karar eden bu ifade, ölüm ve faniliğin kaçınılmazlığını vurgularken; ikinci eserde aynı kavram, C cümlesinde geniş bir ses aralığından sonra karar perdesine güçlü bir inişle taşınarak doğaya dönüş temasını pekiştirmektedir. Dolayısıyla müzikal analiz bulguları, şiirsel anlam çözümlemesiyle örtüşmektedir. Elde edilen bulgular iki ozanın aynı melodik temayı farklı ifade stratejileriyle kullanarak, “toprağın sesi” ifadesini yansıtmışlardır. Fakat şiir ve ezgi bağlamında biri dingin bir bilgelikle, diğeri toplumsal eleştiri ritmiyle konuşur.

KAYNAKLAR

Baş, M. (2017). *Anadolu’nun Üç Tezenesi*. Gece Kitaplığı.

Çeribaş, M. (2011). Âşık Veysel’in Duygu ve Düşünce Dünyasında Toprak. *Bilim ve Aklın Aydınlightında Eğitim* 134, 70-72.

Eliade, M. (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. Kabcacı Yayınevi.

Güney, H., & Pelikoğlu, M. C. (2025). Bir Ege Semahının Müzikal Anatomisi: “Hakikat Gizli Sırdır” İsimli Halk Ezgisinin Makamsal ve Yapısal Çözümlemesi. *Yegâh Müzikoloji Dergisi*, 8(2), 419-438. <https://doi.org/10.51576/ymd.1658851>

- Kaplan, M. (2006). *Şiir Tahlilleri 2*. Dergâh Yayınları.
- Kaya, D. (2004). *Âşık Veysel*. Sivas Valiliği Yayınları.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. LM Yayınları.
- Şenocak, E. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Toprak Ana. *Turkish Studies* 12(21), 1174-1200.
- Pelikoğlu, M.C., (2012), *Geleneksel Türk Halk Müziği Eserlerinin Makamsal Açından Adlandırılması*. Mega Ofset Matbaacılık.
- Pelikoğlu, M. C. (2011). “Türk Müziğinde Terminoloji Sorunu: Geleneksel Türk Halk Müziği ve Geleneksel Türk Sanat Müziğine Yansımaları”. *Sanat Dergisi*, Sayı18, Sayfa 81-89.
- Özkan, İ.H. (2013). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri*. Ötüken Neşriyat.
- Tikdemir, H. (2023). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Dini Tasavvufi Bir Unsur Olarak Toprak, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 12, 349-362.
- Url 1 Türkü Sitesi-Halk Müziği Araştırmaları (Erişim adresi: <https://www.turkuler.com/nota/siirler.asp?kisi=78&siir=58&adi=A%FE%FDk%20Mahzuni%20%DEerif>), (Erişim tarihi: 08/10/2025).
- Url 2 Türk Dil Kurumu Sözlükleri (Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>), (Erişim tarihi: 11/10/2025)

EXTENDED ABSTRACT

This study explores the thematic significance of “soil” in Turkish folk poetry, focusing specifically on the works of two influential Aşıks: Âşık Veysel and Âşık Mahzuni Şerif. Folk poetry serves as a mirror of the cultural, social, and emotional fabric of a society, often reflecting collective experiences, values, and perceptions through its symbolic language and musical expressions. Among the motifs in Turkish folk literature, soil occupies a central role, symbolizing both physical and spiritual connection to the land, cultural roots, and social identity. The present research aims to examine the representation of soil within selected poems of the two ashiks, identifying both commonalities and divergences in their thematic, ideological, and musical approaches.

The study employs a qualitative research design, utilizing descriptive and content analysis techniques to systematically analyze the selected poetic texts. Poems were chosen based on their thematic relevance to soil, including explicit references as well as metaphorical and allegorical usage. In addition to literary analysis, a musical perspective was incorporated, examining melodic

patterns, rhythm, and the interplay between lyrics and musical expression, in order to understand how thematic meaning is reinforced through performance. The research also considers sociocultural contexts in which the poems were created, recognizing that folk poetry both reflects and shapes societal attitudes, values, and historical consciousness.

Analysis of Âşık Veysel's poetry reveals a profound philosophical engagement with the concept of soil, frequently portraying it as a source of emotional stability, spiritual sustenance, and intimate connection with the homeland. Veysel's works demonstrate a personal and introspective approach, often blending existential reflections with social commentary. His use of soil is not merely literal; it is deeply metaphorical, encompassing themes of belonging, mortality, resilience, and ethical living. In contrast, Âşık Mahzuni Şerif frequently employs soil as a symbol of social critique and communal solidarity. Mahzuni's poetry is characterized by its active engagement with societal issues, including inequality, oppression, and the struggles of rural communities. The soil motif in his works often serves as a unifying element, linking individual experiences to collective identity and social consciousness. Through comparative analysis, the study highlights both the aesthetic and ideological dimensions of soil representation, demonstrating how each ashik negotiates personal expression and social commentary within the framework of folk tradition.

The findings of this research underscore the multifaceted role of soil as a symbol in Turkish folk poetry. While both poets share a deep cultural attachment to the land, their interpretations diverge in accordance with their individual artistic, philosophical, and political orientations. This divergence provides valuable insights into the ways folk poetry mediates between personal experience and collective memory, as well as how it communicates complex social, emotional, and moral messages. Additionally, the study illustrates the importance of integrating musical analysis with textual examination, revealing the inseparable relationship between form, performance, and meaning in oral literary traditions. By emphasizing both thematic and musical dimensions, this research contributes to a more comprehensive understanding of folk poetry as a living cultural practice, bridging literary, ethnomusicological, and sociological perspectives.

The study also addresses methodological considerations relevant to the analysis of folk literature. Qualitative content analysis allowed for a systematic identification of thematic patterns and symbolic representations, while comparative analysis enabled an exploration of variations in ideological and aesthetic approaches between the two poets. Limitations of the study include the selection of poems, which was necessarily constrained by availability and thematic relevance, as

well as the interpretive nature of qualitative analysis, which relies on contextual understanding and scholarly judgment. Nevertheless, the research demonstrates the potential for combining literary, musical, and cultural analysis to yield richer insights into traditional art forms and their contemporary significance.

In conclusion, this study contributes to the ongoing scholarly discussion regarding the representation of natural and cultural elements in folk literature. By focusing on the motif of soil in the works of Âşık Veysel and Âşık Mahzuni Şerif, the research not only highlights the symbolic richness of Turkish folk poetry but also illustrates the complex interplay between artistic expression, social consciousness, and cultural identity. The findings have implications for further studies in folk literature, ethnomusicology, cultural studies, and social history, providing a model for examining other recurring motifs and thematic structures in oral and written traditions. Ultimately, the study reaffirms the enduring relevance of folk poetry as a medium for understanding human experience, social values, and the dynamic relationship between individuals and their cultural environment.

This study offers a unique contribution by examining the thematic differences in the works of Âşık Veysel and Âşık Mahsuni Şerif not only from a literary perspective but also within a social and ideological context. The research highlights the societal reflections and ideological diversity of folk poetry, demonstrating how the two bards approach social issues from different viewpoints while addressing the same themes. In this regard, the study serves as an important reference for understanding the multi-layered structure of folk literature and provides a model that can inform future cultural and ideological analyses.